

ška istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu. Naučni savetnik projekta je prof. dr Dragoslav Srejović; rukovodilac radova arheolog i COBOL programer je Slobodan Valović a stručni saradnik Nedeljka Ljamić-Valović, također arheolog i COBOL programer.

2 Prototip ovog formulara razvili su autor teksta i N. Lj. Valović još 1979. god. On se od tada sa uspehom koristi u Rimsko-germanskom muzeju (Abt. für Bodendenkmalpflege) u Kölnu. Tu prvu varijantu koristili su i imenovani istraživači u toku dvogodišnjeg rukovođenja na više veoma složenih arheoloških terena u Kölnu, te su na bazi kako sopstvenih iskustava, tako

i iskustava nemačkih kolega, mogli da konstatuju koje bi korekture trebalo izvršiti da bi formular dobio svoj sadašnji, znatno elastičniji i funkcionalniji oblik.

3. Daljnja deskripcija nalaza vršiče se na inventarskim formularima koji su sastavni deo predviđenog projekta kompjuterizacije.

4. Formiranje ovoga centra zahtevalo je projektovanje veoma složene banke podataka te knjige šifara; to je osnovni uslov za neometanu korespondenciju istraživača sa mašinom. Prikaz ovog centra, te osnovnih shema njegove organizacije i rada, već je u pripremi za publikovanje.

Muzejska zbirka »Podravke« — budući muzej prehrane

Marijezn Špoljar

Muzej grada Koprivnice, Koprivnica

Realizacija svakog muzeja produkt je kolektivnih inicijativa zasnovanih na ideji afirmacije stanovitih društvenih vrijednosti iz prošlosti. Ako je sentimentalni razlog dostatan za pokretanje ideje, on je posve sigurno nedovoljan da osigura dignitet jedne buduće ustanove. Stoga se javlja interesni razlog koji, dakako, može imati, i najčešće ima, plemeniti karakter, bez obzira što je zasnovan na manjoj ili većoj utilitarnosti. U osnovi je, naime, za sudbinu muzeja svejedno da li afirmira kulturni doseg neke sredine, ili materijalnu mogućnost da se taj kulturni doseg iskaže. Bitna je pri tome koncepcijska razrada iz koje proizlazi njezina dublja društvena utemeljenost: ako je funkcioniranje muzeja direktno na apologetskoj liniji, dakle ako pripomaže ukrućivanju stanovitih vrijednosti, onda je vrlo blizu koncepta spomeničkog tipa. Ako, međutim, muzej putem afirmacije matrijalnih i duhovnih vrijednosti jedne kulture teži stavljanju tih vrijednosti u »upotrebu«, u komunikacijski opticaj, onda je njegova funkcija vitalistička.

Svaki novi muzej nađe se u prostoru ovih dviju koncepcija. Doduše, ne kao čisti, paradigmatički slučaj jednog od ta dva usmjerenja, nego kao primjer jače ili slabije prevage. Pri tome je, recimo otvoreno, vrlo rijedak slučaj da novi ili novoadaptirani muzeji prostorno i programski zadovoljavaju zahtjeve suvremenosti. Muzej se još uvijek smatra institucijom potvrđivanja vrijednosti, a ne istinskom kulturnom avanturom. U drukčijem slučaju mi bismo konceptu novog muzeja prilazili znatno otvorenije, s radoznalošću i pripravnim na efekt inovacije i duhovne provokacije. Budući da to nije tako, zadovoljavamo se sakupljačkom revnošću (ili, u boljem slučaju, strašću), obrađivačkom stručnošću i izlagačkom preglednošću opravdavajući se pred drugima i pred sobom materijalnim, kadrovskim i drugim hendikepima.

Stoga ti naši novi ili novopostavljeni muzeji i nisu toliko rezultat izazova, koliko produkt stereotipnog radnog zadatka. Sva »mudrost« njihove pojave ponekad je sadržana tek u sintagmi — revnosno obavljene zadatke. Razradu i početak realizacije ideje Muzeja prehrane, koji bi trebao dje-

1 Form Tip		01		2 Br.	
3 Mesto		4 Lokalitet		5 Kampanja	
6 Top. karta		7 Parcela		8 Sektor	
9 Mesto nalaza:			10 Objekt. broj		
			11 Zatvor. nalaz		
			12 Sluč. nalaz		
KOORDINATE					
13 x:		14 y			
15 ▼ reper:		17 ▼ gornja:			
16 ▼ p. rep.:		18 ▼ donja:			
19 sonda		20 kvadrat		21 rov	
22 o. sloj		23 zona		24 tlocrt	
25 profil		26 sloj		27 tačka	
Foto		28 cb	29 kol	30 dia	31 pol
32 Foto dnev.					
33 Sm.					
34 Ti.					
35 U. K. M.					
36 M. Inv.					
53 napomena:					
37 glina		40 kost			
38 kam.		41 stak.			
39 met.		42 or. m.			
43 posu.		47 plast.			
44 oru.		48 arh. e.			
45 nak.		49 gr. mat.			
46 nov.		50 natpis			
51 proba					
52 datum					

Formular Tip 01 za kompjutorsku obradu terenskih podataka o mestu nalaza pokretnog arheološkog materijala.
Autor: arheolog i COBOL prog. S. Valović, kustos Narodnog muzeja u Kraljevu.

lovati u sklopu SOUR-a »Podravka« u Koprivnici, uvjetovale su, osim ovih općih i tipičnih situacija, još dvije okolnosti: samosvijest o kulturološkom značaju jednog proizvodnog entiteta i svijest o »proizvodnom« značenju kulturnog čina.

Kako put stvaranja jednog muzeja podrazumijeva nekoliko stupnjeva realizacije, to se logičnim činilo da se krene od onog radnog zadatka koji bi se mogao nazvati fazom osnovne elaboracije i sakupljačkog posla. Zbirka koja je nastala nakon intenzivne akcije bazirane na stabilnom i relativno jakom financijskom izvoru izložena je od studenog 1982. god. u preuređenim prostorima bivše Klauonice (oko 300 m² izložbenog prostora). Nju sačinjavaju etnografski odjel (poljoprivredne alatke, keramika, pribor za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane), rekonstruirana prva »Podravkina« linija za proizvodnju juha, te kompletni asortiman proizvoda od početka djelovanja tvornice do danas. Osim toga, u slobodnom prostoru postavljeno je nekoliko većih poljoprivrednih strojeva i alatki. U depoima čeka čišćenje i konzerviranje još stotinjak različitih predmeta etnografskog i industrijskog karaktera. Muzejska zbirka posjeduje i restauratorsku radionicu i ostale prateće objekte za normalno funkcioniranje.

Za nekoliko godina, od odluke o formiranju do praktične realizacije učinjeno je relativno mnogo. To je zaključak s kojim se gotovo svi slažu i oko kojeg nema dileme. Dilema

nastaje tek kada se spominju daljnje faze u realizaciji i konačna konceptijska razrada. Glavni nesporazum, naime, dolazi otuda što još nije definirano osnovno područje djelovanja — s obzirom na opseg i kvalitete odnosno — ponajmanje normativnog karaktera — između muzejske funkcije institucije i prehrambene proizvodne organizacije. Trenutni postav zamišljen je kao faza prelaznog razdoblja, kao evidentirani početni napor, kao baza za budućnost. Budućnost je, pak, hipotetična u mjeri u kojoj se preklapaju različite koncepcije, a nijedna od njih nije temeljena na interdisciplinarnom promišljanju nego na prevlasti uske, strukovne vizije. Uistinu, što bi trebao biti i kako bi trebao izgledati budući »Podravkin« Muzej prehrane? Pođimo od osnovne činjenice: hrana je, uz energetiku, najaktualniji i najkritičniji segment života. Orijentacija koja se bazira na standardnoj muzeografskoj prezentaciji njezine proizvodnje na selu i obrade u gradu nedovoljna je da kompleksno prikaže taj fenomen. Ona može sintetički hladno sugerirati stanovite zaključke, ali je, posve sigurno, nedovoljna kao metoda koja bi problematizirala hranu u čitavom spektru od materijalnog do duhovnog dobra. Stoga bi muzej prehrane trebao biti ono što suvremeni muzej čini suvremenim: da na temelju interdisciplinarnog rada i složene interpretacije građe konotira informacije i zaključke mnogo šire i otvorenije od stupnja koji to tradicionalni muzej želi i može. Za takvu koncepciju vi-

Rekonstrukcija prve linije za proizvodnju juha, foto: V. Kostjuk

še nije dovoljno samo specijalističko saznanje muzealaca nego podjednako sudjelovanje i profesija iz mnogih oblasti društvenih i prirodnih znanosti kao i primjena saznanja od ugostiteljstva do gastronomije. Time se gubi isključivost muzejskog prostora, a dobiva polivalentno mjesto najširih saznanja. Jer, muzej prehrane rađen po konceptu tradicionalnog, jednodimenzionalnog i linearnog postava nužno se ograničuje na fragmentirane podatke koji obuhvaćaju tehnološko-proizvodne aspekte prehrane, a ne i kompleks koji zahvaća aspekte prehrane od njezine socijalne i antropološke do filozofske dimenzije. Hrana i prehrana shvaćena kao medij, može, naime, iskazati čitav spektar saznanja koje ne možemo otkriti pratimo li neko drugo ili uže područje života. Raspon od nedostatka hrane do izobilja, od gladi do prehranjenosti, najduža je povjesna konstanta koja se s vremenom pojačava u svojoj drastičnosti. Pametnom muzeografskom obradom moguće je na temelju toga uspostaviti niz relevantnih zaključaka. Pametno u ovom slučaju znači medij hrane postaviti ne samo u njezinom činjeničkom stanju (kako to »Podravkina« muzejska zbirka sada čini) nego kao indikator globalnih društvenih odnosa. Taj je zadatak koliko izazovan, toliko i imperativan. Ne treba sumnjati da će »Podravka« uspostaviti takav tip muzeja već i zato što rekonstrui-

Dvorište Muzeja prehrane, foto: V. Kostjuk

rajući svoju vlastitu prošlost ne može odbaciti niz momenata koji nemaju samo organizacijski i tehnološki već i širi društveni naboj. Prema tome, govoreći o budućem muzeju, i o sebi samoj, i o proizvodima na kojima bazira svoju egzistenciju, ona će neizbježno reflektirati i novo muzeološko iskustvo. Pitanje je samo kako to najoptimalnije, najpreciznije i najdinamičnije postaviti putem prakse, putem funkcioniranja muzejskog rada.

Povijesni pregled muzejske djelatnosti u Đakovu

Krešimir Pavić

Muzej Đakovštine, Đakovo

Govoreći o tradiciji muzejske djelatnosti u Đakovu, započet ćemo sa zaslužnim biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom. On je darovima i novčano pomagao muzejima u Zagrebu i izvan njega. Posebno je pomagao Arheološkom muzeju u Zagrebu novcem (1.000 forinti 1867. godine za Kollerovu zbirku egipatskih mumija i druge) a predao mu je i sve starine nađene na području biskupije. Pisalo se već o njegovim darovima budućem Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, kao i o tome da je osnovao Galeriju slika u Zagrebu. Zoološkom muzeju darovao je sokole i orlove koje je ubio, vepa kojega je ustrijelio uz životnu opasnost, te druge životinje. U više je navrata novčano pripomogao Arheološkom muzeju u Kninu i darovima, mislim, osječkomu muzeju. Osim toga, okružnicom od 7. siječnja 1862. preporučio je svećenstvu biskupije da prikuplja starine a potkraj stoljeća pozvao je arheologa Brunšmida da iskopava na vlastelinskom dobru Štrbinci, o čemu je ovaj pisao (Vjesnik HAD 1901). Strossmayer naravno nije mislio na osnivanje muzeja u Đakovu; prilike tada bijahu drukčije a njegove koncepcije šire.

Međutim, na prijelazu stoljeća postojale su u Đakovu privatne muzejske zbirke; dvije etnografske zbirke istaknutih etnografa i pisaca. Milko Cepelić (1853—1920) proučavao je i pisao o seljačkome tekstilnom rukotvorstvu i skupio je lijepu zbirku narodnih vezova koju je izlagao na gospodarskim izložbama. Zbirku je sredio i opisao i pred smrt darovao zgre-

bačkome Etnografskom muzeju. Dio zbirke izložen je u Đakovu 1979. na izložbi o Cepeliću. Josip Lovretić (1865—1948) prikupio je zbirku pozlatskih vezova kojima je namjestio svoj stan, pa je o tome i pisao u »Zborniku za narodni život i običaje« 1902. godine s više priloženih fotografija.

Prvi je put potrebu za osnivanjem muzeja u Đakovu spomenuo 1913. Josip Žerav, pisac »Spomen-spisa« o 100. obljetnici postojanja ceha. Govoreći o obrtničkoj zastavi iz 1848. godine, on je napisao:

»I bude li kada Đakovo imalo svoj — muzej — koji bi vrlo lijepo pristajao u 'Hrvatski dom', moći će i ona zastava potomcima pričati...« (str. 26)

Između dva svjetska rata đakovački su gradski oci odlučili da se osnuje đakovački muzej. U travnju 1926. gradsko je zastupstvo zaključilo »da se pristupi uređenju muzeja za starine i uspomene vezane prošlošću našeg Đakova«. O tome su pisale đakovačke novine, ali je demokratski »Narodni list« ispravno primijetio:

»Misao vrlo lijepa, no jedno se zaboravlja, da nemamo ni prostorija, ni čovjeka, koji bi otpočeo sa prikupljanjem. Bojimo se, da će ova lijepa zamisao kao i mnoge druge ostati samo na papiru.«

Tako je i bilo.

Osnivanju muzeja u Đakovu pristupilo se nakon drugog svjetskog rata. Godine 1949. Prosvjetni odjel Gradskog NO »uskoro će pristupiti or-

ganizaciji i uređenju muzeja grada Đakova«. Uskoro je učitelj Stjepan Dvoržak, kasnije suradnik muzeja, objavio u »Službenom glasu« članak »Osnivanje muzeja u gradu Đakovu« u kojem je dao upute o prikupljanju predmeta i progovorio o zadacima takve ustanove. Ipak trebale su proći dvije godine dok muzej nije nakon novog poticaja osnovan, a tri godine dok nije u vidu prvoga stalnog postava otvoren za javnost.

Godine 1950. nastao je Inicijativni odbor građana koji je na prvoj sjednici 14. studenog 1950. odlučio da se osnuje Muzej grada Đakova. Nakon jednogodišnjeg rada muzej je osnovan rješenjem skupštine općine Đakovo br. 15.273 od 12. prosinca 1951. Nova je ustanova dobila prostorije u Ul. JNA 15. u privatnoj zgradi. Kvadratura je prostorija 208 m², od toga izložbenog prostora 161,4 m². Prvom direktoricom muzeja postala je Hedviga Dekker (1925—1963) koja je najzaslužnija za osnivanje muzeja. Prvi stalni postav napravljen je 1952. u pet prostorija i svečano otvoren 22. studenog 1952. O tome je pisala H. Dekker u »Đakovačkom listu« (br. 2, 1953):

»Muzej Đakovštine 22. studenog 1952. svečano je izvršio otvaranje prve muzejske izložbe u 5 izložbenih prostorija i time preuzeo veliki zadatak čuvanja naše kulturne baštine, koja je tokom vjekova u velikoj mjeri oštećena. Zato moramo svim sredstvima nastojati da sačuvamo od propadanja svaki predmet koji ima naučnu ili umjetničku vrijednost.«

Dio etnografskog postava Muzeja Đakovštine u Đakovu

